

Efterlysning: *Luzula divulgata*

Thomas Karlsson, Riksmuseet

Det som vi kallar ängsfryle, *Luzula multiflora*, verkar i södra Sverige bestå av två rätt väl skilda taxa. Vid ett besök på Riksmuseet i höstas påpekade *Luzula*-experten Jan Kirschner, Prag, att den mellaneuropeiska arten *L. divulgata*, som han beskrev 1980, finns även hos oss. Han hade sett herbarieexemplar från Upplands skärgård. Uppgiften är publicerad, men har inte blivit känd bland svenska botanister. På min önskan gick Kirschner igenom vårt uppländska material av ängsfryle och identifierade nio ark som *L. divulgata*. Jag har sedan själv plockat ut sex ark från Södermanland och nio från Gotland. Fler belägg, även från andra provinser, kan finnas.

Karakteristik

L. divulgata har habitus av *L. multiflora* men blomkaraktärer av *L. campestris*. Den skiljs ganska lätt från riktig *L. multiflora* genom sina långa kalkblad, ståndarknappar, stift och märken. Även förhållandet mellan ståndarknapp och sträng skiljer. De mycket långt utskjutande märkena (som hos knippfryle) och de stora blomhuvudena är nog de bästa fältkaraktärerna, och det bör gå att lära sig att se arten i fält. Jag har gjort mätningar på 55 svenska exemplar av *L. multiflora* i vid mening (de utplockade *L. divulgata* och i övrigt ett slumpvis urval), och tabellen på nästa sida visar att i detta material är de båda frylena skarpt skilda; bara i förhållandet ståndarknapp/sträng griper variationsvidderna delvis in i varandra. Tre av våra 20 exemplar från Gotland var dock svårplacerade, möjligen var de dåligt utvecklade.

Det är svårare att skilja knippfryle *L. campestris* och *L. divulgata* på blomkaraktärer. Knippfryle har ännu kortare ståndarsträngar än *L. divulgata* och kortare och kanske något bredare kalkblad, som i regel har mycket brett ljusa ytterkanter; fröna verkar vara mer klotrunda, och åtminstone något av axskaften brukar vara bågböjt. Normalt känner man dock utan vidare igen *L. campestris* på att den har krypande jordstammar och är lågväxt; *L. divulgata* är tuvad och de exemplar som jag hittills sett har varit ganska stora och grova.

Efterlysning

Luzula divulgata kan vara spridd i Upplands och Södermanlands kusttrakter och på Gotland. Var finns den i övrigt? Vilka biotoper föredrar den hos oss? I Mellaneuropa växer den i torr öppen lövskog och tallskog av reliktkaraktär, gärna i branta sluttningar med instabil jord, alltså helt annorlunda än *L. multiflora* och *campestris*. Och hur är det med dess blomningstid i förhållande till dessa arter? Finner Du den så fundera gärna över ett bra svenskt namn!

Karaktär	<i>campestris</i>	<i>divulgata</i>	<i>multiflora</i> ssp. <i>multiflora</i>
Växtsätt	med utlöpare	tuvad, utan utlöpare	tuvad, utan utlöpare
Höjd	lågväxt	högväxt	högväxt
Axskäft	åtminstone ett bågböjt	raka el. något vågiga	raka eller något vågiga
Antal ax	2-6	3-8	(2-)4-14
Antal blommor	3-9	6-11	6-18
Yttre kalkblad	2.8-3.5 mm	3.3-4.5 mm	2.6-3.3 mm
Ståndarsträng	0.3-0.6 mm	0.5-0.9 mm	0.6-0.9 mm
Ståndarknapp/sträng	2.4-4.8	1.6-3.3	0.6-0.8
Stift	0.6-1.3 mm	0.6-1.2 mm	0.2-0.6 mm
Märken	2.0-3.1 mm	1.8-3.4 mm	1.0-1.9 mm
Stift + märken	3.0-4.1 mm	2.7-4.6 mm	1.3-2.4 mm

Siffrorna i tabellen baseras på mina egna mätningar; vissa uppgifter i Kirschners beskrivning av *L. divulgata* stämmer inte på svenskt material och inte heller med Mellaneuropeiskt, bestämt av Kirschner själv.

Jag planerar ett mer uttömmande meddelande om detta, men vill redan nu tipsa om den nya växten. Rapportera snarast alla misstänkta fynd till mig. Bästa tid att söka den verkar vara mitten av juni. Genomgång av lokala herbarier kan också ge utdelning.

Rapportera till:
 Thomas Karlsson
 Naturhistoriska Riksmuseet
 Sekt. f. Fanerogambotaniik
 104 05 Stockholm

Redaktörens kommentar

Ja, här i Dalom har vi väl mest gnuggat diverse knölar i bry över förhållandet mellan vanligt ängsfryle och säterfryle (*Luzula multiflora* ssp. *frigida*), alltså den som förut kallades mörkt ängsfryle, samt mellan säterfryle och svartfryle. Själv tycker jag dessa arter och former har skiljt ut sig rätt tydligt; vad som återstår här är väl att reda ut deras spridning och ekologi i landskapet. Knippfryle som nämns här är ju funnen åtminstone i södra Dalarna förr enligt Dalarnes Flora. Några fynd i modern tid föreligger dock tyvärr inte, **så passa gärna på och håll utkik efter den också, nu när en tabell finns att tillgå!** Den är tagen i *Folkärna* Rönningen, Bälinge, Lejde och Fors; *Hedemora* Norshyttan och Tjärnan, samt i *St. Skedvi* Djupdalen. Framför allt Samuelsson tycks haft ögon för arten.

Vad då beträffar denna *Luzula divulgata*, så rinner mig omgående i hågen minst tre tillfällen då jag förväntansfull stått med en konstig ängsfryle och tänkt att det skulle vara knippfryle. Det som fått mig att haja till i alla tre fallen har varit just deras långt utskjutande stift! Men frylena har alltid varit för stora och haft fel antal huvuden. Två av tillfällena kan jag direkt placera i rummet. Det ena var på siluren vid Fjäckan i Ore och det andra i ängen vid Hässlen i Garpenberg. Det tredje har doktor Alzheimer städat bort. Men det bör ha varit i Dalarna.